

Knjiga je dobrodošao doprinos proučavanju povijesti stanovništva južne Baranje, koja je dosad u povijesnodemografskim istraživanjima bila relativno slabo zastupljena. Kao svojevrsni pionirski rad prezentirano istraživanje može biti poticaj za daljnja istraživanja kojima bi se uz upotrebu i

drugih izvora te metoda mogla rasvijetliti brojna pitanja koja bi uključila i ona koja se tiču svih konfesionalnih i etničkih zajednica u Baranji.

Mario Bara

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Jive Maász, Jozef Mallinerits

Čunovo: naše selo/naša obec

Bratislava: Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj, 2012, 307 str.

DOI: 10.11567/met.30.1.7

U izdanju Hrvatskoga kulturnog saveza u Slovačkoj u Bratislavi je 2012. objavljena monografija *Čunovo: naše selo/naša obec* Jivea Maásza i Jozefa Mallineritsa. Tekstovi u monografiji objavljeni su na gradišćansko-hrvatskom, jednom od najugroženijih jezika Europe, te na slovačkom jeziku.

Naselje Čunovo nalazi se na prostoru koji naseljavaju gradišćanski Hrvati, potomci Hrvata koji su se pred osmanskim prodorom iseljavali iz domovine od 16. stoljeća. Iako naziv za tu manjinsku skupinu potječe od naziva austrijske pokrajine Gradišće (njem. Burgenland), gradišćanski Hrvati osim u toj pokrajini žive i u Beču, zapadnoj Mađarskoj te u nekoliko naselja u okolici Bratislave u Slovačkoj, od kojih je jedno upravo Čunovo. Sve do 1921. cijeli taj prostor, ne uključujući Beč, pripadao je zapadnoj Ugarskoj. Od približno dvjesto naselja u zapadnoj Ugarskoj u koja su se tijekom 16. stoljeća naselili Hrvati, početkom 21.

stoljeća za njih 66 može se ustvrditi da se i dalje ubrajaju u hrvatska manjinska naselja. Na području Slovačke to su Hrvatski Jandrof, Devinsko Novo Selo, Hrvatski Grob i Čunovo.

Povijest gradišćanskih Hrvata bila je predmet brojnih istraživanja i tema mnogih historiografskih djela. Najopsežniji projekt posvećen gradišćanskim Hrvatima bio je znanstveni projekt *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, pokrenut 1972., koji je rezultirao vrlo vrijednom istoimenom monografijom objavljenom više od dvadeset godina poslije, 1995. U toj monografiji Čunovu nije posvećen veći prostor. Više pozornosti posvetili su mu Tomislav Jelić i Željko Holjevac u djelu *Gradišćanski Hrvati u Mađarskoj i Hrvati u Slovačkoj*, u kojem su donijeli su kratki demografski i povijesni pregled čunovske hrvatske zajednice.

Prvo djelo koje sveobuhvatno prikazuje povijest Čunova upravo je monografija Jivea Maásza i Jozefa Mallineritsa *Čunovo: naše selo/naša obec*, koja se sastoji od devet poglavlja. Nakon *Predgovora* (str. 4 – 5) slijede poglavlja *Čunovo u prijašnji stoljeći do danas* (str. 6 – 39), *Život u Čunovu, u toku crkvenoga ljeta* (str. 40 – 89), *Muzej i stare stvari* (str. 90 – 109), *Povijest crkve u Čuno-*

vu (str. 110 – 145), *Stare hrvatske knjige pronajdene u našem selu* (str. 146 – 167), *Apokrifna literatura i rukopisi* (str. 168 – 185), *Jačke* (str. 186 – 255) te *Povijest Čunova – pregled* (str. 256 – 307).

U knjizi je naglasak na opisivanju narodne tradicije i života čunovskih Hrvata. U *Predgovoru* J. Maász napominje da je knjiga pisana na gradišćanskohrvatskome da bi se »uzorak našega jezika očuvao za daljnje generacije« (str. 4).

Poglavlje *Čunovo u prijašnji stoljeći do danas* predstavlja povijest naselja od polovine XVII. do kraja XX. stoljeća. Na kraju su pregled i analiza hrvatskih prezimena, koja su se pojavljivala u tome mjestu od kraja XVII. stoljeća, a prikazana su na temelju čunovskih matičnih knjiga. U prošlosti su Čunovo često pogađale poplave, koje su utjecale i na promjene naselja, o čemu se detaljno piše. Dodatni dokaz promjena priložene su karte. Opisan je izgled Čunova na početku XX. stoljeća, koji se temelji na izložbi fotografija održanoj 2002. i na katastarskim kartama. Vrlo je vrijedan tekst o izgledu tradicionalne seoske kuće (hiže), nakon čega je dan opis čunovske okolice, područja sudbonosno povezanog s Dunavom.

U poglavlju *Život u Čunovu, u toku crkvenoga ljeta* detaljno je zapisano kako su ljudi proživljavali značajne događaje iz crkvene godine i kako su se prezentirali narodni običaji. Promatrana je cijela populacija (muškarci, žene i djeca). Opisani su advent, Božić, mesopust, korizma, Uskrs, svadba, poljoprivredni običaji u ljeto, jesen i zimu te priprema seljačkih proizvoda od mlijeka. U knjizi se navode pučke pjesme koje prate pojedine blagdane i narodne običaje, pri čemu

su upotrijebljeni zapisi književnika i filologa Frana Kurelca. Između ostalog, slikovito i detaljno opisan je običaj svinjokolje (str. 58 – 65). U opisu običajâ korizme i Uskrsa navedeni su stari gradišćanskohrvatski molitvenici iz kojih su se pjevale pjesme još u sedamdesetim godinama XX. stoljeća.

Na sljedećim stranicama (*Muzej i stare stvari*) prikazani su predmeti koji su za seljake u prošlosti bili uobičajeni, a danas se na njih gleda kao na nešto izrazito staro (prelac, košare od slame, kosa, prakljača i kratina, djelača, kulma, sjekire, alat potreban za postavljanje trstike na krov, bikač, konjska oprema, lončarsko posuđe itd.). Opisana je upotreba većine tih predmeta kako bi generacije koje dolaze upoznale tradiciju svojih predaka.

Istaknuti dio čunovske povijesti jest povijest tamošnje crkve. Bez njezina poznavanja nemoguće je bolje spoznati povijest naselja, zbog čega joj je posvećeno jedno poglavlje. Glavni izvori za tekst kanoničke su vizitacije, čiji se izvaci citiraju (vizitacije iz 1659., 1663., 1680., 1696., 1713. i 1875.). Najopširniji je citat iz protokola o vizitaciji 1875., koji je sastavio župnik Mihovil Preč. Od njega je preuzeta kronika crkve i sela od 1873. do 1885. Tu su spomenuti detalji poput darovanja crkvi slike Majke Božje Czestochowske (1876.). Potom je sažeto opisana povijest crkve i dan popis čunovskih svećenika od Matijaša Heršića (tj. od 1659.) do Mariána Červenýa (župnika od 2011.).

Među gradišćanskim Hrvatima molitvenici, katekizmi i školske knjige imali su važno mjesto, stoga se naredno poglavlje bavi upravo starijim hrvatskim djelima pronađenima u Čunovu. Podnaslovi poglavlja do-

bro osvjetljavaju njegov sadržaj: »*Hiža zlata*«, »Knjige prisičkog farnika Jožefa Ficka«, »Eberhard Maria Kragel (1725-1788): *Csetvero-Verstni Duhovni persztan*«, »Evandjelja«, »Šimon Kniefac: *Vrata nebeska, Zsitak Szveczev*« te »*Pèrva slovična čitanka*«. O važnosti tih djela govore dva podatka: većina ih je objavljena nekoliko puta (primjerice molitvenik *Hiža zlata* petnaest puta do 1869.), a neki od autora ostavili su dubok trag u gradišćanskohrvatskoj vjerskoj književnosti sve do danas (primjerice Jožef Ficko).

Pozornost je potom usmjerena na apokrifnu literaturu i rukopise. Tekstovi nisu analizirani, nego su predstavljene njihove izabrane fotografije, počevši od jedne od najstarijih poznatih molitava »Preblassene divice Marie Sanja«, objavljene 1780., preko rukopisa »Spričanje nad Babich Jožefom« iz 1933. do zapisa pjesme »Sv. Mihovilu« učitelja i pjevača Ernesta Kollera.

Važnost pjesama (gradišćanskohrvatski: jački) u svakodnevnom životu provlači se kroz cijelu knjigu. Posvećeno im je zasebno poglavlje (*Jačke*), u kojem se nalaze tekstovi i notni zapisi sto pet pjesama. Prikazane su i time spašene od zaborava narodne pjesme (adventske, korizmene, božićne, uskršne, po jedna marijanska, dječja, mrtvačka, čestitarska, balada, zahvalnica itd.) i pjesma »Jačka od Ginzlera i Pekovića« učitelja Grge Gusića.

Pregled čunovske povijesti od Rimskog Carstva, kada se na tom području nalazilo naselje, zadnja je tema knjige. Objavljeni su izvještaji o arheološkim istraživanjima što ih je od 1885. do 1894. proveo istraživač Ágost Sötér, tekst u kojem se 1232. prvi put spominje naziv mjesta (Chun), kronologija naselja od 1238. do 1629. sastavljena prema neobjavljenoj monografiji svećenika Ede Ivánfija te genealoško stablo Gašpara Horvátha de Chuna, koji je stekao plemićki posjed u Čunovu 1488.

Iz knjige je jasno vidljivo da autori vladaju znanjem o gradišćanskohrvatskoj povijesti i književnosti, bez čega ne bi bilo moguće sastaviti kvalitetno djelo o povijesti Čunova. Dodatnu vrijednost djelu daju brojni slikovni prilozi koji prate tekst. Na njima su zemljovid, stare razglednice, fotografije iz osobnih ostavština, uporabni predmeti, rukopisi, knjige, notni zapisi i nalazi iz rimskog razdoblja.

Za Hrvate u dijaspori važno je znati »gdo su bili naši preci, odakle su došli, kako su živili, čim su se bavili, od čega su živili, kako su se opravljali, kako se je kroz stoljeća minjao njihov život, kakovi su bili uvjeti njihova življenja i slično« (str. 91). Knjiga Jivea Maásza i Jozefa Mallineritsa o gradišćanskohrvatskom naselju Čunovu svojevrsan je pisani muzej kojim se uspješno odgovara na navedena pitanja.

Slaven Kale

Zagreb